

ХУЛОСАИ
ШҶҶРОИ ДИССЕРТАТСИОНИИ 6D.KOA-028-И НАЗДИ ДОНИШҶОҶИ
ДАВЛАТИИ ОМУЗГОРИИ ТОҶИКИСТОН
БА НОМИ САДРИДДИН АЙНӢ

дар бораи диссертатсия барои дарёфти дараҷаи илмий номзади илмӣ
филология аз рӯйи ихтисоси 10.01.01 - Адабиёти тоҷик

Парвандаи аттестатсионии № 16

Қарори Шӯрои диссертатсионӣ аз 31 октябри соли 2019

Дар бораи ба шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон Ҷураева Хубонгул Ёрмаҳмадова додани дараҷаи илмий номзади илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.01.01 - Адабиёти тоҷик.

Диссертатсияи Ҷураева Хубонгул Ёрмаҳмадова “Мирзо Олимҷон Ҳасрати Ҳисорӣ ва муҳити адабии Ҳисор дар асрҳои XVIII-XIX” барои дарёфти дараҷаи илмий номзади илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.01.01 - Адабиёти тоҷик аз тарафи Шӯрои диссертатсионии 6D.KOA-028-и назди Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ (ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ 121) барои ҳимоя пазируфта шудааст.

Диссертант Ҷураева Хубонгул Ёрмаҳмадова, соли таваллудаш 1978, шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон, миллаташ тоҷик.

Соли 2009 факултети забонҳои шарқи Донишқадаи давлатии забонҳои Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзодаро аз рӯйи ихтисоси муаллими забон ва адабиёти тоҷик хатм кардааст.

Соли 2013 шӯъбаи рӯзонаи аспирантураи Донишқадаи давлатии забонҳои Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзодаро хатм намудааст.

Аз соли 2008 то 2011 дар кафедраи назария ва таърихи адабиёти Донишқадаи давлатии забонҳои Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода фаъолият намудааст.

Аз соли 2012 то 2018 ҳамчун ассистент ва аз соли 2018 то ҳоло дар кафедраи умумидонишгоҳии забони тоҷикии Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ ба ҳайси муаллими калон фаъолият дорад.

Диссертатсия дар кафедраи назария ва таърихи адабиёти Донишқадаи давлатии забонҳои Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода ба анҷом расидааст.

Рохбари илмӣ: Исрофилиё Шарифмурод Раҳимов, доктори илмҳои филологӣ, профессор, мудири кафедраи методикаи таълими забон ва адабиёти Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни.

Муқарризони расмӣ:

- **Шарофзода Гавҳар, доктори илмҳои филологӣ, дотсент, Раиси Кумитаи забон ва истилоҳоти назди ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон:**

- **Низомов Мухриддин Зайниддинович, доктори илмҳои филологӣ, профессори кафедраи таърихи адабиёти Донишгоҳи миллии Тоҷикистон;**

- **Муассисаи тақриздиҳанда: Институти забон ва адабиёти ба номи Абӯабдулло Рӯдакии АИ Ҷумҳурии Тоҷикистон.**

Дар тақризи муассисаи пешбар – Институти забон ва адабиёти ба номи Абӯабдулло Рӯдакии АИ Ҷумҳурии Тоҷикистон зикр шудааст, ки муаллиф дар муқаддима ва бобҳои рисола тавонистааст, иттилооти арзишмандеро дар бораи доираи адабии Ҳисор ва шоири хушсалиқаи ин водӣ Мирзо Олимҷон Ҳасрати Ҳисорӣ ҷамъоварӣ намуда, ба таври илмӣ ҳаллу фасл намояд. Ҳамчунин, дар тақриз омадааст, ки диссертатсияи номзодии Ҷураева Хубонгул Ёрмаҳмадовна кори илмии баанҷомрасида буда, ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ мебошад. Автореферати рисола ва мақолаҳои, ки унвонҷӯ дар маҷаллаҳои илмии таъйиднамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷоп кардааст, муҳтавои диссертатсияро инъикос намудаанд. Бинобар ин, диссертатсияи номзодии Ҷураева Хубонро ҳамчун кори илмии анҷомёфта аз рӯи таҳассуси 10.01.01 – адабиёти тоҷик, сазовор ба дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои филологӣ мебошад.

Дар баробари дастовардҳои муҳимми зикршуда, диссертатсия аз камбудиву норасоӣҳо низ ҳолӣ нест, ки зикрашон барои тақмили минбаъдаи он хеле муфиданд, аз ҷумла:

- Нахуст дар ҷанд маврид муқоисаи ғазали Ҳасрат бо Соиб дар сах. 129 ва сах. 131 ғазали Ҳилолӣ бо Ҳасрат мутобиқат намекунад.

- Дигар дар сах. 11 то 14 рӯҷӯи таърихии муаллиф бидуни зикри маъҳаз ва ҷумлаҳои берабт омадааст, ки шоистаи кори илмӣ намебошад.

- Асарҳои Абдурахмони Ҷомӣ ва Абдулқодири Бедил бо «600 ғазал», «Мунтахабот» ва маҷмӯаи оммавии «Саду як ғазал» чун сарчашмаи асосӣ омадаанд, дар ҳоле ки нашрҳои интиқодӣ ё муқаммалу илмии ин шоирон мавҷуд аст.

- Дар Китобнома тахти №50 «Намунаи (?) адабиёти тоҷик». Сталинобод, 1940, ба хатти арабиасос (?) ба Салридли Айнӣ нисбат дода шудааст.

- Баъзе асарҳои таҳқиқӣ (А. Ҳабибов. *Аз таърихи равобити Балоҳшон бо Ҳиндустон*. Душанбе, Дониш, 1991, 172 сах. А. Абибов. *Доираи адабии Бухорои Шарқӣ*. Душанбе, Дониш, 1984, 240 сах.) дар бахши «Сарчашмаҳо» омадаанд.

- Ҳамчунин дар рисола сахулқаламхое мисли «Водии Ҳисор яке аз манотикҳои пешрафта буд» (сах. 15) вомехӯранд.

Тақриз мусбат буда, чунин хулосабарорӣ дорад:

Бо вучуди ин камбудии зикршуда, ки ислоҳшавандаанд, арзиши илмии рисола намекоҳанд. Рисола дар сатҳи хуби илмӣ таълиф ёфтааст ва тадқиқоти илмии анҷомёфта ба ҳисоб меравад.

Фишурдаи рисола, мақолаҳои ба ҷоп расонидаи муаллиф ва гузоришҳои илмии ӯ муҳтавои рисоларо ифода мекунанд ва аз лаёқати илмии муаллиф гувоҳӣ медиҳанд. Рисолаи Ҷураева Хубонгул Ёрмаҳмадова «Мирзо Олимҷон Ҳасрати Ҳисорӣ ва муҳити адабии Ҳисор дар асрҳои XVIII-XIX» ба талаботи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмии номзади илми филология аз рӯйи ихтисоси 10.01.01 – Адабиёти тоҷик мебошад.

Диссертант 12 мақола ба таъб расонидааст, ки 4-тои он дар маҷаллаҳои тақризшавандаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷоп шудаанд. Номгӯи муҳимтарин қорхое, ки муҳтавои асосии диссертатсияро инъикос менамояд, чунин аст:

1. Ҷураева Х. Ё. Ҳасрати Ҳисорӣ ва мероси адабии ӯ. / Х. Ё. Ҷураева // Паёми Донишгоҳи Омӯзгорӣ №4 (47), 2012. –С. 217-224.
2. Ҷураева Х. Ё. Титол дар ашъори Ҳасрати Ҳисорӣ. / Х. Ё. Ҷураева // Паёми Донишгоҳи миллӣ №4/3, 2017. –С. 216-219.
3. Ҷураева Х. Ё. Ишқ дар ашъори Мирзо Олимҷон Ҳасрати Ҳисорӣ ва мероси адабии ӯ. / Х. Ё. Ҷураева // Паёми Донишгоҳи миллӣ №4, 2017. – С. 227-231.
4. Ҷураева Х. Ё. Таъсирпазирии Ҳасрати Ҳисорӣ аз ашъори шуарои пешин. / Х. Ё. Ҷураева // Паёми Донишгоҳи Омӯзгорӣ. 2019. –С. 185-189.

Ба автореферати диссертатсия тақризҳои зерин ворид шудаанд:

Аз Шарипов Шариф – номзади илмҳои филологӣ, дотсент, мудири кафедраи забони тоҷикӣ ва ҳуҷҷатнигории Донишкӯҳи илмҳои ҷумҳурии Тоҷикистон.

- тақриз мусбат аст, эрод надорад.

Аз Додихудоев Рачабалӣ - номзади илмҳои филологӣ, мудири шӯъбаи дастхатҳои Шарқ ва китобҳои нодири Китобхонаи миллии Тоҷикистон.

- тақриз мусбат, бо чунин эродҳо: Дар рисола ба омилҳои асосии ташаккули шахсияти адабии Ҳасрати Ҳисорӣ камтар таваҷҷуҳ зоҳир шудааст.

Аз Сангин Гулов – номзади илмҳои филологӣ, дотсент, мудири кафедраи телевизион ва радиоишунавоии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон.

- тақриз мусбат, бо чунин эродҳо: дар автореферати диссертатсия бобҳои якум дуюм камтар шарҳ дода шудаанду боби сеюм муфассалтар. Шояд ин аз табиати кор бармеояд, аммо ба ҳар ҳол таносуби шарҳи бобҳо дар автореферати диссертатсия риоя мешуд, арзиши автореферат боз ҳам баланд мегардид.

Аз Дӯстмурод Бобоев - номзади илмҳои филологӣ, дотсенти кафедраи телевизион ва радиоишунавоии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон.

- тақриз мусбат, бо чунин эродҳо: Дар фишурда хатоҳои имлоӣ, махсусан, дар иқтибоси шеърҳо ба назар мерасад. Агар мисолҳо аз ашъори шоир дар кор бевосита, аз сарчашмаҳои ҳуди даври шоир, яъне тазкираҳо, ҳамзамон боқимондаи ашъори шоир бо ҳатти классикӣ ва “Намунаи адабиёти тоҷик”-и устод Айнӣ бо ҳатти лотинӣ пешниҳод мегашт, ҳуҷҷат мебуд ва хатоҳои имлоӣ ва мантиқӣ камтар ба назар мерасид.

Аз Ҳайдаров Саъдулло Баҳриевич – номзади илмҳои филологӣ, дотсенти кафедраи телевизион ва радиоишунавоии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

- тақриз мусбат, эрод нест.

Муқарризони расмӣ дар баробари муайян кардани баъзе нуқсонҳои автореферати диссертатсия (тоҷикӣ ва русӣ) муҳимияти ҷанбаҳои назариявӣ амалӣ, навоарӣ ва дастовардҳои шоёни муаллифи диссертатсияро низ таъкид кардаанд.

Интихоби муқарризони расмӣ ва муассисаи пешбар бо он асоснок мегардад, ки онҳо мутахассисони бевосита дар соҳаи адабиётшиносӣ буда, дар ин самт асару мақолаҳои зиёде таълиф карданд, ки мазмун ва муҳтавои онҳо ба мавзӯи диссертатсияи мазкур наздикӣ дорад. Муассисаи пешбар яке аз муассисаҳои бонуфузи илмии соҳаи филология дар ҷумҳурӣ ба ҳисоб

рафта, бо мутахассисони варзидаи худ дар самти таҳқику таҳлили масоили умдаи адабиётшиносӣ хеле маъруф гардидааст.

Нақшу ҷойгоҳи водии Ҳисор дар таърихи фарҳангу адаби тоҷикӣ шоистаи таҳқику пажӯҳиш ва омӯзиш мебошад. Ҳавзаи адабии Ҳисори Шодмон дар таърихи адабиёти форсии тоҷикӣ дар шарқи Аморати Бухоро бо шоирони соҳибдегон ва соҳибсабк аз шуҳрати хос бархурдор аст. Мирзо Олимҷон Ҳасрати Ҳисорӣ аз ҷумлаи шоирони соҳибнуфуз ва соҳибистеъдоди ин доираи адабӣ ба ҳисоб меравад, ки рӯзгору осори ӯ дар адабиётшиносии тоҷик мавриди таҳқику пажӯҳиши хос ва пурра қарор нагирифтааст.

Шӯрои диссертатсионӣ таъкид менамояд, ки унвонҷӯ дар асоси маводи зарурӣ ва фаровон муҳити адабии Ҳисор ва ҳаёту осори Мирзо Олимҷон Ҳасрати Ҳисориро ба таври амиқ мавриди таҳлил ва баррасӣ қарор додааст.

Аҳамияти назарии таҳқиқ дар он зоҳир мешавад, ки хулосаҳои илмии бадастомадаро метавон ҳангоми таълифи китобҳои илмӣ аз таърихи адабиёти тоҷик, таърихи фарҳанги водии Ҳисор ва навиштани китобҳои дарсӣ доир таърихи адабиёти тоҷик метавон истифода кард. Ҳамчунин дастовардҳои илмии рисола дар навиштани таърихи водии Ҳисор ва нақши ин водии шоирхез дар тамаддуни мардуми тоҷик метавонад муфид бошад.

Аҳамияти амалии таҳқиқот дар он зоҳир мешавад, ки натоиҷи илмии рисолаи мазкурро дар дарсҳои лексионӣ, курсу семинарҳои ихтисос аз таърихи адабиёти тоҷик барои донишҷӯён ва доираи васеи хонандагон метавон истифода бурд.

Илова бар ин, бори аввал маҷмӯаи нисбатан мукаммали ашъори Мирзо Олимҷон Ҳасрати Ҳисорӣ аз ҷониби муаллифи рисола ба нашр расида, ки дар шиноخت ва муаррифии шоир судманд аст.

Бо назардошти мақсади асосии пажӯҳиш ва дар заминаи ҳалли вазифаҳои диссертатсия масъалаҳои асосии зерин барои ҳимоя пешниҳод гардидаанд:

- Таъйини ҷойгоҳи водии Ҳисор, алалхусус адабиёти асрҳои XVIII-XIX ин водӣ дар тақомул ва таҳаввули адабиёти тоҷик;

- баррасии таҳқиқоти донишмандони муосир бо диди интиқодӣ ва барқарор кардани шарҳи ҳоли илмии Мирзо Олимҷон Ҳасрати Ҳисорӣ;

- муқоисаву муқобалаи дастнависҳои ашъори Ҳасрат ва барқарор сохтани нусхаи асили осори шоир аз нигоҳи матншиносии муосир;

- бо диди интиқодӣ омӯхтани ашъори матбуи Ҳасрат ва баррасии матни илмию интиқодии осори ӯ;

- баррасии ашъори шоир аз нигоҳи мавзӯю муҳтаво;
- таҳлилу баррасии ашъори Ҳасрат аз лиҳози қорбури анвои адабӣ ва хасоиси суварии маъноии онҳо;
- баррасии таъсирпазирии Ҳасрат аз шоирони пешин амсоли Абдурахмони Қомӣ, Абдулқодир Бедил, Хаёли Бухорӣ. Калим Кошонӣ ва дигарон;
- таъйини хунари шоирии Ҳасрат дар ашъори татаббуӣ ва нишон додани суннатгарӣ ва навпардозии шоир дар ин гуна ашъор;
- баррасии ҳамсухании Ҳасрат бо шоирони муосираш, чун Парии Ҳисорӣ ва таъсирпазирии шоирони дигар аз ашъори ӯ;
- таъйини мақоми Ҳасрати Ҳисорӣ дар таърихи адабиёти тоҷики асрҳои XVIII-XIX.

Ҳангоми ҳалли проблемаҳои фавқ аз усулу равишҳои таҳқиқи таърихӣ-қиеӣ, назари объективӣ ба маводи адабӣ, истифодаи поэтикаи суннатӣ, меъёрҳои матншиносӣ, методи таҳлили системавӣ ва равишҳои оморию татбиқӣ истифода карда, ҳамчунин аз таҷрибаи донишмандони варзидаи Тоҷикистону Русия, Эрону Ҳинд ва мамӯлики Аврупо чун С. Айнӣ, Забеҳуллоҳ Сафо, Е. Э. Бертелс, Каримов У., Р. Ҳодизода, А. Мухторов, А. Афсаҳзод, А. Сатторзода, А. Насриддинов, Х. Шарифов, Ғ. Ғоибов, А. Ҳабибов, Мардонов А., Неъматов Н., А. Аёрис, В. С. Соловев, Ш. Р. Исрофилниё ва дигарон истифода шудааст.

Саҳми фардии муҳаққиқ дар он зухур меёбад, ки ӯ маводи мансуб ба рӯзгору осори Мирзо Ҳасрати Ҳисорӣ ва муҳити адабии Ҳисор дар асрҳои XV111-X1X-ро аз баёзу чунгҳо, тазкираҳо ва маъҳазҳои адабию таърихӣ гирдоварӣ намуда, бо таъя ба маводи чамъшуда мавзӯро ба таври пурра таҳқиқ намудааст. Инчунин шоирони доираи ҳамасри Ҳасратро пурра муайян намуда, робитаҳои онҳоро бо дигар доираҳои адабӣ, аз ҷумла Бухоро нишон додааст. Ашъори шоир бо ашъори шоирони соҳибсабки адабиёти гузаштаи тоҷикӣ Қомӣ, Бедил, Соиб, Калим ва Хаёли муқоиса шудааст. Саҳми Мирзо Олимҷонро дар таърихи адабиёти тоҷик муайян намудааст.

Чаласаи Шӯрои диссертсионии 6D.KOA-028-и назди Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ рӯзи 31 октябри соли 2019 дар бораи ба Қураева Хубонгул Ёрмаҳмадовна додани дараҷаи илмӣ номзади илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.01.01 - Адабиёти тоҷик қарор қабул кард.

Ҳангоми гузаронидани овоздиҳии пинҳонӣ дар Шӯрои диссертсионӣ аз шумораи умумии 25 нафар аъзои Шӯрои

диссертационӣ 21 нафар иштирок дошт, ки аз ин 7 нафар аз рӯйи ихтисоси 10.01.01– адабиёти тоҷик мебошанд. Натиҷаи овоздиҳӣ: «тарафдор» 21 нафар, «зид» нест, «баргаҳои безътибор» нест.

Гузориши Чураева Хубонгул Ёрмаҳмадовна дар мавзӯи «Мирзо Олимҷон Ҳасрати Ҳисорӣ ва муҳити адабии Ҳисор дар асрҳои XVIII-XIX» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.01.01 - Адабиёти тоҷик, тақризи муассисаи пешбар, баромади муқарризони расмӣ, доктори илмҳои филологӣ, дотсент **Шарофзода Гавхар**, доктори илмҳои филологӣ, дотсент **Низомов Муҳриддин Зайниддинович** ва тақризи ба авторефератро шунида, муҳокима карда, Шӯрои диссертационӣ дар асоси натиҷаҳои овоздиҳии пинҳонӣ, хулосаи қабулкардаи худ оид ба диссертатсия дар бораи асолат, арзиш, навоарӣ ва натиҷаҳои бадастовардаи диссертант

қарор қабул мекунад:

1. Диссертатсияи Чураева Хубонгул Ёрмаҳмадовна дар мавзӯи «Мирзо Олимҷон Ҳасрати Ҳисорӣ ва муҳити адабии Ҳисор дар асрҳои XVIII-XIX» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.01.01 - Адабиёти тоҷик ба талаботи банди 2 ва зербандҳои 10 ва 11 «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ (дотсент, профессор)»-и Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26-уми октябри соли 2016, № 505 тасдиқ шудааст, комилан мувофиқат мекунад.

2. Мақолаҳои илмии чопкардаи унвонҷӯ мазмуну мундариҷаи диссертатсияро пурра инъикос менамоянд.

3. Ба Чураева Хубонгул Ёрмаҳмадовна дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.01.01 – Адабиёти тоҷик дода шавад.

4. Аз Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон хоҳиш карда мешавад, ки ба Чураева Хубонгул Ёрмаҳмадовна дипломи дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.01.01 - Адабиёти тоҷикро диҳад.

Раиси Шӯрои диссертационӣ,
доктори илмҳои филологӣ, профессор
Котиби илмии Шӯрои диссертационӣ,
номзади илмҳои филологӣ, дотсент
31 октябри соли 2019.

Ҷаматов С.С.

Мирзоалиева А.Ш.